

УДК 371.134:371.3:81'243

ВПЛИВ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Кіш Надія Василівна

м.Ужгород

У статті розглянуто різні методи навчання, які сприяють ефективності формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів. Доведено вплив даних методів та форми їх реалізації на процес формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів. Також з'ясовано, що за допомогою різних методів навчання здійснюється реалізація принципів формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців інженерної галузі.

Ключові слова: методи навчання, культура іншомовного професійного спілкування, майбутні інженери.

Формування культури іншомовного професійного спілкування (КІПС – надалі) у майбутніх інженерів передбачає засвоєння професійних і культурологічних аспектів комунікації, що в свою чергу охоплює комунікативні установки (або потребнісно-мотиваційну сферу), знання про прийоми, механізми, форми і методи спілкування та вміння застосовувати знання у конкретній ситуації, із врахуванням специфіки предметного спілкування.

Проблеми розробки і впровадження технологій навчання іноземній мові висвітлюються у дослідженнях М.Я.Дем'яненка (основи загальної методики навчання іноземній мові), Я.М.Колкера (практична методика навчання іноземній мові), Г.Я.Китайгородської (інтенсивний курс вивчення іноземної мови), О.М.Кушніра (психолого-педагогічні аспекти вивчення іноземної мови), Б.А.Лapidуса (прийоми та шляхи інтенсифікації вивчення іноземної мови), І.М.Михайлицької (підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до реалізації технологій навчання), Є.І.Пасова (використання комунікативних методів навчання іноземній мові).

Про важливу роль іноземної мови у процесі підготовки інженерних кадрів йдеться у працях Є.Барінової, М.Ніколаєнка, О.Пумпянського, Н.Саєнко, С.Фоломкиної, С.Щербини.

Реалізація принципів формування культури іншомовного професійного спілкування здійснюється за допомогою різних методів навчання.

Метою нашого дослідження є обґрунтування методів навчання, які забезпечують ефективність формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів. Досягнення мети передбачає вирішення наступних завдань: а) визначення методів навчання, які сприяють ефективності формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів; б) з'ясування впливу даних методів на процес формування культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів.

Серед методів навчання, які використовуємо у процесі формування КІПС виокремлюємо традиційні та інноваційні. Для модульної технології характерним є оптимальне застосування методів і прийомів навчання, коли студенти, використовуючи вже раніше набуті знання, вміють їх застосовувати в навчальній діяльності. У рамках модульної технології доцільно застосовувати методи у поєднанні, залежно від конкретної мети модуля. До традиційних відносимо:

– *Інформаційно-репродуктивні методи* – це способи організації спільної діяльності викладача і студентів, при якому викладач дає готову інформацію, а студенти її сприймають, осмислюють і фіксують у пам'яті. Інформація подається у вигляді розповіді, лекції, пояснення за допомогою друкованих посібників, практичного показу способів діяльності. Інформаційно-репродуктивне (носить іноді назву рецептивного навчання) навчання – один із найбільш економічних способів передачі узагальненого й систематизованого досвіду. Це навчання застосовується в усіх формах навчальних занять і під час пояснення різноманітного матеріалу. Недоліком інформаційно-рецептивного методу є те, що він не забезпечує необхідного рівня засвоєння навчального матеріалу, розвитку творчих здібностей, тому його необхідно доповнювати методами проблемного та евристичного навчання.

– *Пояснювально-ілюстративне навчання* є традиційним, але воно поступово витісняється іншими видами, оскільки складається ситуація, коли навчання будується на запам'ятовуванні програмного матеріалу, висновків та положень. Але такий вид навчання недостатньо активізує

інтелектуальну роботу студента, не стимулює здобуття знань, які одержуються на підставі творчого пошуку наукової істини.

– *Проблемне навчання* – це таке навчання, основою якого є створення проблемних ситуацій у навчальному процесі (викладачем або студентом) і вирішення їх. В основі такого навчання лежить суперечність між відомим і невідомим, між новими фактами і раніше засвоєними знаннями, з якими ці факти не узгоджуються. Проблемна ситуація усвідомлюється студентом як утруднення, шляхи подолання якого підлягають творчому пошуку.

– *Дослідницький метод* – метод залучення студентів до самостійних спостережень, на основі яких вони встановлюють зв'язки предметів і явищ дійсності, пізнають закономірності, роблять висновки. Внесення елементів дослідження в навчальне заняття сприяє формуванню активності, самостійності, ініціативності та інших якостей.

Вітчизняна дослідниця Р.О.Гришкова підкреслює, що основна функція інноваційного навчання – це не стільки підготовка до життя, скільки безпосереднє включення в сам життєвий процес, що можна здійснити лише за умов оволодіння прийомами саморозвитку та самоосвіти. Тобто, йдеться про реалізацію можливості – навчити людину вчитись у будь-якій ситуації. Інноваційне навчання іноземної мови передбачає відмову від переказу навчальних текстів та інших репродуктивних методів навчання та перехід до рівноправного діалогічного спілкування, моделювання реальних життєвих ситуацій, впровадження інтерактивних видів роботи: методу проектів, мозкової атаки, кейс-методу, рольових ігор тощо [2, с.169-170].

У дослідженні Л.П.Якубовської [9] обґрунтовано педагогічні умови ефективного використання навчально-рольових ігор. Дослідницею розроблено типологію навчально-рольових ігор професійної спрямованості (тренувальні, ситуативні, професійно-діяльнісні, змагально-інструментальні), розкрито специфічні особливості процесу навчання, в якому реалізується імітаційно-ігровий підхід, визначено основні етапи підготовки та проведення навчально-рольових ігор, розглянуто їх багатофункціональний характер, вплив на мотивацію навчальної діяльності курсантів, їх пізнавальну активність та успішність засвоєння іноземної мови.

Сучасні вимоги до фахівця стосуються не тільки його професійної кваліфікації, а й комплексу соціально-психологічних якостей. Психологічна підготовка ґрунтується на принципах активного проблемного навчання з використанням методів і засобів, які здатні збагачувати знання студентів, формувати творче, нестандартне мислення, розвивати пізнавальні інтереси. Якнайповніше реалізувати ці вимоги можна при комбінуванні традиційних, інформативних і нових соціально-психологічних методів, а саме: дискусійних методів, тренінгу, ігрових методів, тощо.

Дискусійні методи – це групове обговорення, де об'єктом є приклади з професійної практики тощо.

Метод тренінгу – заснований на гармонійному поєднанні системи завдань і теоретичного матеріалу, потрібного для їх виконання із застосуванням комп'ютерної техніки. Кожному з користувачів тренінгу пропонується до уваги певне завдання. Залежно від того, наскільки правильно студент відповідає на поставлене запитання, комп'ютерна програма автоматично оцінює засвоєні знання, і, у разі потреби, надає можливість ознайомитись з незасвоєним матеріалом, чи пропонує нове завдання. Завдяки такому підходу робиться акцент саме на тому матеріалі, який був гірше засвоєний, а добре засвоєний матеріал лише закріплюється.

Ігрові методи – це проектування реальності. Гра поряд із працею й навчанням – один з основних видів діяльності людини, дивний феномен нашого існування. Гра як феномен культури навчає, виховує, розвиває, соціалізує, розважає, уможливорює відпочинок. Ігрові методи можуть бути діловими й рольовими. Ділові ігри – засіб навчання спеціалістів різного профілю і формування їх особистісних та ділових якостей. Рольова гра – це соціально-психологічний тренінг, де інтенсифікація досягається не лише впливом викладача, але й пізнавальною захопленістю учасників гри [4].

Результати досліджень О.І.Близнюк [1], О.А.Колесникової [6], М.Люшера [7], В.М.Філатова [8] переконливо доводять, що більшість студентів оцінюють рольові ігри позитивно, вбачаючи в них велику практичну користь. Окрім того, що рольова гра є одним із найефективніших методів вивчення іноземної мови, вона також допомагає спілкуванню, сприяє одержанню нових знань, правильній оцінці вчинків, розвитку комунікативних навичок людини, її сприйняття, пам'яті, мислення, уяви, емоцій, таких рис як спостережливість, дисциплінованість та уважність. Рольові ігри мають велику методичну цінність, вони цікаві як студентам так і викладачам.

Кожний із методів у реальному процесі навчання не проявляється лише в чистому вигляді та ізолювано від інших. Як і різні елементи змісту освіти, методи, віддзеркалюючи внутрішні зв'язки, поєднані між собою. Так, знання виступають не лише в ролі елемента картини світу, але і як засіб діяльності та інструмент пізнавальної і практичної діяльності. Вони є складовою частиною будь-якого способу діяльності як такого, що дається викладачами студентам у готовому вигляді, або ж студенти працюють над цим самостійно.

Зауважимо, що форми реалізації методів навчання можуть бути різними:

- інформаційно-рецептивний та проблемний виклад можуть здійснюватися за допомогою різних зображувальних засобів (наприклад, мультимедійних), наданням інструктивно-методичних вказівок, алгоритмів;
- репродуктивний – передбачає повторення заздалегідь показаних викладачем засобів діяльності (на вербальному й образному матеріалі, практичними діями з предметами і знаковою системою).
- евристичний і дослідницький методи навчання включають конструювання, проектування, планування, вирішення пошукових завдань.

Останнім часом спостерігається стрімкий розвиток навчальних комп'ютерних програм з іноземної мови, вираховується тенденція їх поступового перетворення з монотехнологій навчання, що носять локальний характер і можуть застосовуватися на окремих етапах функціонування технологій навчання мови, у самодостатній інформаційно-комунікативній технології навчання мови, що охоплюють весь процес навчання.

Нині розроблені пакети прикладних програм орієнтовано як на групову роботу під час занять, так і на позааудиторну роботу студента. Окрім того, для презентації результатів роботи над самостійними завданнями використовують Power Point, Corel Draw, Flash. Застосування комп'ютерної техніки під час проведення практичних занять дозволяє підвищити індивідуалізацію групових завдань, оскільки окремі суб'єкти навчальної діяльності залишаються майже незалежними щодо вибору темпу сприймання, обробки та засвоєння інформації. Індивідуальний підхід до студентів виявляється також у динамічній зміні складності поставлених перед ними завдань. Таку зміну забезпечують

так звані «тренажери», які проводять спілкування зі студентом у діалоговому режимі.

Велику роль відіграє діалогізація іншомовного професійного навчання студентів – майбутніх інженерів. Діалогічне спілкування є адекватним до комунікативно-контекстного та компетентнісного підходів реалізації технології формування КІПС, і разом з тим воно адекватно до природи професійного спілкування, в тому числі, іншомовного, яке спрямоване на пошуки шляхів конструктивного вирішення професійно-орієнтованих проблем і встановлення партнерських стосунків. У процесі формування культури іншомовного професійного спілкування учасники процесу навчання повинні зайняти діалогічну позицію, головними ознаками якої є рівноправність, взаємоповага, взаєморозуміння.

Особливостями діалогічного спілкування у контексті його розвивальних можливостей є наступні:

- рівність позицій викладача і студентів, за якої здійснюється взаємовплив, формується здібність «стати» на позицію іншого;
- відсутність оцінок, прийняття студента таким, яким він є, повага і довіра до нього;
- формування у викладача і студентів схожих установок

відносно однієї й тієї ж ситуації;

- емоційна забарвленість навчання, щирість і природність прояву емоцій, взаємопроникнення у світ переживань один одного;
- здатність учасників спілкування розуміти і активно використовувати широкий спектр комунікативних засобів, невербальні включно.

Результатом такого розвивального навчання є виникнення суб'єктивних позицій учасників діалогу, формування у них досвіду діалогічного спілкування.

Таким чином, ефективність формування КІПС досягається при поєднанні традиційних технологій навчання іноземних мов із сучасними інтенсивними дидактичними технологіями, що включають ілюстративні, імітаційні, практичні та ситуаційні методи навчання, методи активного та проблемного навчання іноземних мов, стимулювання і мотивації до навчально-пізнавальної діяльності через змістову насиченість методів професійно значимою та особистісно цінною інформацією.

Перспективи подальших досліджень полягають у розкритті діагностики сформованості компонентів культури іншомовного професійного спілкування майбутніх інженерів.

Література та джерела

1. Близнюк О.І. Ігри у навчанні іноземних мов: Посібник для вчителів / О.І.Близнюк, Л.С.Панова. – К.: Освіта, 1997. – 64 с.
2. Гришкова Р.О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей: Монографія / Раїса Олександрівна Гришкова. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім.Петра Могили, 2007. – 424 с.
3. Кіш Н.В. Проблеми розробки професійно орієнтованих технологій навчання німецької мови студентів інженерних спеціальностей / Надія Василівна Кіш // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2007. – Випуск 11. – С.56-58
4. Кіш Н.В. Рольова гра як ефективний метод навчання іншомовного спілкування студентів інженерних спеціальностей / Надія Василівна Кіш // Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць. Випуск 6 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редколегія: Фабіан М.П. (відп.ред.), Лизанець П.М., Голомб Л.Г., Гудманян А.Г., Колегаєва І.М., Козубовська І.В., Гвоздяк О.М., Мочар О.Ф., Бартош О.П. – Ужгород: ТзОВ «Папірус-Ф», 2008. – С.650-659
5. Кіш Н.В. Роль дидактичних та методичних принципів при вивченні іноземної мови / Надія Василівна Кіш // Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць. Випуск 6 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редколегія: Фабіан М.П. (відп.ред.), Лизанець П.М., Голомб Л.Г., Гудманян А.Г., Колегаєва І.М., Козубовська І.В., Гвоздяк О.М., Мочар О.Ф., Бартош О.П. – Ужгород: ТзОВ «Папірус-Ф», 2005. – С.515-519
6. Колесникова О.А. Ролевые игры в обучении иностранным языкам /О.А.Колесникова // Иностранные языки в школе. – 1989. – №4. – С.38-42
7. Люшер М. Сигналы личности. Ролевые игры и их мотивы / Макс Люшер. – Воронеж: «Реал», 1995. – 180 с.
8. Филатов В.М. Методическая типология ролевых игр / В.М.Филатов // Иностранные языки в школе. – 1988. – №2. – С.41-47
9. Якубовська Л.П. Використання навчально-рольових ігор професійної спрямованості у процесі навчання іноземної мови майбутніх офіцерів-прикордонників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 20.02.02 «військова педагогіка та психологія» /Лариса Павлівна Якубовська; Нац. акад. прикордон. військ України ім. Б.Хмельницького. – Хмельницький, 2002. – 18 с.

В статье рассмотрены различные методы обучения, которые способствуют эффективности формирования культуры иноязычного профессионального общения будущих инженеров. Доказано влияние данных методов и формы их реализации на процесс формирования культуры иноязычного профессионального общения будущих инженеров. Также выяснено, что с помощью различных методов обучения осуществляется реализация принципов формирования культуры иноязычного профессионального общения будущих специалистов инженерной отрасли.

Ключевые слова: методы обучения, культура иноязычного профессионального общения, будущие инженеры.

The article deals with various teaching methods that promote efficiency of formation of foreign professional communication culture of future engineers. We can see the influence of these methods on the formation of a foreign professional communication culture and the ways of their realization. We have also found out and stated that using the mentioned methods can help to realize various principles in formation of a foreign professional communication culture of future engineers.

Key words: teaching methods, foreign professional communication culture, engineers-to-be